SOOVITUSED

KOMISJONI SOOVITUS (EL) 2023/681,

8. detsember 2022,

eelvangistust kandvate kahtlustatavate ja süüdistatavate menetlusõiguste ning materiaalsete kinnipidamistingimuste kohta

EUROOPA KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 292,

ning arvestades järgmist:

(1) Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 on sätestatud, et liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, sealhulgas vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine. Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklites 1, 4 ja 6 on sätestatud, et inimväärikus on puutumatu ja seda tuleb austada ja kaitsta, kedagi ei tohi piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada ning igaühel on õigus vabadusele ja turvalisusele. Harta artiklites 7 ja 24 on sätestatud õigus perekonnaelule ja lapse õigused. Harta artiklis 21 on sätestatud, et kedagi ei tohi diskrimineerida. Harta artiklites 47 ja 48 on tunnustatud õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele ning süütuse presumptsiooni ja kaitseõigust. Harta artiklis 52 on sätestatud, et hartaga tunnustatud põhiõiguste teostamist tohib piirata ainult seadusega ning arvestades nimetatud õiguste ja vabaduste olemust ja vajalikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtet.

(2) Liikmesriikidele kehtivad juba õiguslikult siduvad Euroopa Nõukogu dokumendid inimõiguste ning piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise keelu kohta, eelkõige Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, selle protokollid, Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika ning 1987. aasta piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa konventsioon. Kõigile liikmesriikidele kehtib ka piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastane konventsioon (ÜRO piinamisvastane konventsioon).

(3) Arvesse tuleb võtta veel mitut õiguslikult mittesiduvat dokumenti, milles käsitletakse täpsemalt vabaduse kaotanud isikute õigusi, eelkõige järgmisi: ÜRO tasandil kinnipeetavate kohtlemise standardsed miinimumnõuded (Mandela reeglid); ÜRO standardsed miinimumnõuded mittevabaduskaotuslike meetmete kohta (Tokyo reeglid) ning Euroopa Nõukogu tasandil soovitus Rec(2006)2-Rev Euroopa vanglareeglistiku kohta; soovitus Rec(2006)13 eelvangistuse kasutamise, selle kohaldamise tingimuste ja kuritarvitamise vältimiseks võetavate kaitsemeetmete kohta; soovitus CM/Rec(2017)3 ühenduses kohaldatavaid karistusi ja meetmeid käsitlevate Euroopa eeskirjade kohta; soovitus CM/Rec(2014)4 elektroonilise jälgimise kohta; soovitus CM/Rec(2010)1 Euroopa Nõukogu karistusest tingimisi vabastamise eeskirjade kohta ning valge raamat vanglate ülerahvastatuse kohta.

(4) Lisaks on dokumente, milles käsitletakse konkreetseid vabaduse kaotanud isikute rühmi, eelkõige: ÜRO tasandil ÜRO reeglid kinnipidamiskohas viibivate alaealiste kaitse kohta ning ÜRO reeglid, mis käsitlevad naisvangide kohtlemist ja naiskurjategijatele määratavaid vabadusekaotuseta karistusi (Bangkoki reeglid); ÜRO lapse õiguste konventsioon ning Euroopa Nõukogu tasandil soovitus CM/Rec(2008)11 alaealiste õigusrikkujate suhtes rakendatavate sanktsioonide ja meetmete Euroopa reeglite kohta; soovitus CM/Rec(2018)5 vangistuses vanemaga laste kohta; soovitus CM/Rec(2012)12 välismaalastest kinnipeetavate kohta ning rahvusvahelisel valitsusvälisel tasandil Rahvusvahelise Juristide Komisjoni ja rahvusvahelise inimõiguste teenistuse välja töötatud põhimõtted rahvusvahelise inimõigustealase õiguse kohaldamise kohta seoses seksuaalse sättumuse ja soolise identiteediga (Yogyakarta põhimõtted).

(5) Euroopa Liidu Kohus on tunnistanud Aranyosi ja Căldăraru ning sellele järgnenud kohtuotsustes ([1]) kinnipidamistingimuste tähtsust nõukogu raamotsuse 2002/584/JSK ([2]) (Euroopa vahistamismääruse kohta) vastastikuse tunnustamise ja toimimise kontekstis. Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on teinud otsuse kehvade kinnipidamistingimuste mõju kohta Euroopa vahistamismääruse toimimisele ([3]).

(6) Nõukogu 2018. aasta detsembri järeldustes „Vastastikuse tunnustamise edendamine vastastikuse usalduse suurendamisega“ julgustati liikmesriike kasutama kinnipidamise asemel alternatiivseid meetmeid, et vähendada kinnipeetavate arvu kinnipidamisasutustes, edendades sellega sotsiaalse rehabilitatsiooni eesmärki ning pidades silmas ka asjaolu, et kehvad kinnipidamistingimused ja vanglate ülerahvastatus sageli vähendavad vastastikust usaldust ([4]).

(7) Nõukogu 2019. aasta detsembri järeldustes kinnipidamise alternatiivide kohta kohustusid liikmesriigid võtma kinnipidamise valdkonnas riiklikul tasandil mitu meedet, näiteks alternatiivsed meetmed kinnipidamisele ([5]).

(8) Nõukogu 2019. aasta juuni järeldustes, milles käsitletakse vanglates toimuva radikaliseerumise ennetamist ja selle vastu võitlemist ning terroristidest ja vägivaldsetest ekstremistidest õigusrikkujatega toimetulemist pärast nende vabastamist, kohustusid liikmesriigid võtma selles valdkonnas kiiresti tõhusaid meetmeid ([6]).

(9) Euroopa Parlament on juba mitu aastat nõudnud, et komisjon võtaks meetmeid, et käsitleda materiaalsete vanglatingimuste küsimust ja tagada, et eelvangistus jääks erakorraliseks meetmeks, mida tuleb kasutada kooskõlas süütuse presumptsiooniga. Seda nõudmist korrati Euroopa Parlamendi raportis Euroopa vahistamismääruse kohta ([7]).

(10) Komisjonil soovil ja rahaliste vahenditega töötas Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet välja kinnipidamistingimuste andmebaasi, mis lasti käiku 2019. aasta detsembris ja mis on avalikult kättesaadav ([8]). Ameti kriminaalkorras kinnipidamise andmebaasi on koondatud teave kinnipidamistingimuste kohta kõigis liikmesriikides. Tuginedes riiklikele, liidu ja rahvusvahelistele nõuetele, kohtupraktikale ja seirearuannetele, antakse selles teavet valitud kinnipidamistingimuste põhiaspektide kohta, sealhulgas kambriruum, sanitaartingimused, tervishoiuteenuste kättesaadavus ja kaitse vägivalla eest.

(11) Euroopa vahistamismääruse kohta olemasoleva statistika põhjal on liikmesriigid alates 2016. aastast tegeliku põhiõiguste rikkumise ohu tõttu määruse täitmisest keeldunud või sellega viivitanud peaaegu 300 juhul, sealhulgas ebapiisavate materiaalsete kinnipidamistingimuste tõttu ([9]).

(12) Liikmesriikide õigusasutused on palunud konkreetsemaid suuniseid selliste juhtumitega tegelemiseks. Spetsialistide kindlakstehtud probleemid on seotud kinnipidamisnõuete ühtlustamatuse, hajutatuse ja ebaselgusega liidus, mis takistab õigusalast koostööd kriminaalasjades ([10]).

([1]) Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. aprill 2016, Aranyosi ja Căldăraru, C-404/15 ja C-659/15 PPU, ECLI:EU:C:2016:198. Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 25. juuli 2018, Generalstaatsanwaltschaft, C-220/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:589, ning kohtuotsus, Euroopa Kohus 15. oktoober 2019, Dimitru-Tudor Dorobantu, C-128/18, ECLI:EU:C:2019:857.

([2]) Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT L 190, 18.7.2002, lk 1).

([3]) Kohtuotsus, 25. märts 2021, Bivolaru ja Moldovan *vs.* Prantsusmaa, 40324/16 ja 12623/17.

([4]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14540-2018-INIT/et/pdf.

([5]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf.

([6]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9727-2019-INIT/et/pdf.

([7]) 2019/2207(INI), vastu võetud 20. jaanuaril 2021.

([8]) Vt https://fra.europa.eu/en/databases/criminal-detention.

([9]) Arvesse võetud periood 2016–2019. Täpsemalt vt https://ec.europa.eu/info/publications/replies-questionnaire-quantitative-information-practical-operation-european-arrest-warrant_en.

([10]) 2020. aasta septembris Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigi Saksamaa korraldatud Euroopa vahistamismäärust käsitleva kõrgetasemelise konverentsi vastastikuste hindamiste ja järelduste 9. voor.

(13) Komisjonile oma kinnipeetavate arvu kohta statistika esitanud liikmesriikidest pooled märkisid, et nende kinnipidamisasutused on ülerahvastatud ja kohtade täitumus on üle 100 protsendi. Kinnipidamisasutuste ülerahvastatust suurendab ka eelvangistuse ülemäärane või tarbetu kasutamine ja pikkus, mis takistab oluliselt kinnipidamistingimuste parandamist.

(14) Liikmesriikide vahel on suuri erinevusi eelvangistuse tähtsates aspektides, nagu eelvangistuse kasutamine viimase abinõuna ja eelvangistusotsuste läbivaatamine ([11]). Liikmesriigiti erineb ka eelvangistuse maksimaalne kestus: kõige lühemad kestused jäävad alla 1 aasta ning kõige pikemad on üle 5 aasta ([12]). 2020. aastal varieerus eelvangistuse keskmine kestus liikmesriikides 2 kuust 13 kuuni ([13]). Liikmesriigiti on väga erinev ka kohtueelselt vahistatute arv vangide koguarvus (alla 10 % kuni üle 40 %) ([14]). Nii suured erinevused näivad ELi vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval ühisel alal põhjendamatud.

(15) Euroopa Nõukogu piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise komitee hiljutistes aruannetes juhitakse tähelepanu mõnes liikmesriigis püsivatele suurtele probleemidele, nagu väärkohtlemine, sobimatud kinnipidamisasutused ning sisuka tegevuse ja nõuetekohaste tervishoiuteenuste puudumine.

(16) Lisaks leiab Euroopa Inimõiguste Kohus jätkuvalt, et esineb juhtumeid, kus liikmesriigid on inimeste kinnipidamisel rikkunud Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 3 või 5.

(17) Arvestades, et rahvusvahelised organisatsioonid on kriminaalkorras kinnipidamise kohta välja töötanud suure hulga soovitusi, ei pruugi need olla alati kergesti kättesaadavad liikmesriikide kohtunikele ja prokuröridele, kes peavad hindama kinnipidamistingimusi, enne kui teevad otsuse seoses Euroopa vahistamismäärusega või liikmesriigi tasandil.

(18) Liidus ning eelkõige vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval alal on vaja liidule eriomaseid miinimumnõudeid, mida kohaldatakse ühtmoodi kõikide liikmesriikide kinnipidamissüsteemide suhtes, et tugevdada vastastikust usaldust liikmesriikide vahel ning hõlbustada kohtuotsuste ja lahendite vastastikust tunnustamist.

([11]) Vt õigus- ja tarbijaküsimuste peadirektoraat „Eelvangistust kandvate kahtlustatavate ja süüdistatavate õigused (ettevalmistav uuring): lõpparuanne“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2022, https://data.europa.eu/doi/10.2838/293366 (inglise keeles); õigus- ja tarbijaküsimuste peadirektoraat „Eelvangistust kandvate kahtlustatavate ja süüdistatavate õigused (ettevalmistav uuring). 2. lisa. Riikide teabelehed“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2022, https://data.europa.eu/doi/10.2838/184080 (inglise keeles).

([12]) Alla 1 aasta Austrias, Eestis, Lätis, Rootsis, Saksamaal, Slovakkias ja Taanis; 1–2 aastat Bulgaarias, Kreekas, Leedus, Maltal, Poolas ja Portugalis; 2–5 aastat Hispaanias, Horvaatias, Prantsusmaal, Tšehhi Vabariigis ja Ungaris; üle 5 aasta Itaalias ja Rumeenias; ajapiiranguta Belgias, Iirimaal, Küprosel, Luksemburgis, Madalmaades ja Soomes.

([13]) 2020. aastal alates veidi alla 2,5 kuust Maltal kuni peaaegu 13 kuuni Sloveenias. Liikmesriigi keskmine: Austria: 2,9 kuud; Bulgaaria: 6,5 kuud; Tšehhi Vabariik: 5,1 kuud; Eesti: 4,7 kuud; Soome: 3,7 kuud; Kreeka: 11,5 kuud; Ungari: 12,3 kuud; Iirimaa: 2,5 kuud; Itaalia: 6,5 kuud; Leedu: 2,8 kuud; Luksemburg: 5,2 kuud; Malta: 2,4 kuud; Madalmaad: 3,7 kuud; Portugal: 11 kuud; Rumeenia: 5,3 kuud; Slovakkia: 3,9 kuud; Sloveenia: 12,9 kuud; Hispaania: 5,9 kuud. 2020. aasta andmed puudusid Belgia, Taani, Prantsusmaa, Läti, Poola, Saksamaa, Horvaatia, Küprose ja Rootsi kohta.

([14]) 2019. aastal vähem kui 10 % Bulgaarias, Tšehhi Vabariigis ja Rumeenias ning üle 45 % Luksemburgis.

(19) Selleks et tugevdada liikmesriikide usaldust üksteise kriminaalõigussüsteemide vastu ja seeläbi suurendada kriminaalasjades tehtud otsuste vastastikust tunnustamist, on juba vastu võetud kuus meedet menetlusõiguste kohta kriminaalmenetluses, nimelt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid 2010/64/EL, ([15]) 2012/13/EL, ([16]) 2013/48/EL, ([17]) (EL) 2016/343, ([18]) (EL) 2016/800 ([19]) ja (EL) 2016/1919, ([20]) ning komisjoni 27. novembri 2013. aasta soovitus, mis käsitleb kahtlustatavate või süüdistatavate haavatavate isikute menetluslikke tagatisi kriminaalmenetluses ([21]). Nende meetmete eesmärk on tagada kahtlustatavate ja süüdistatavate menetlusõiguste austamine kriminaalmenetluses, sealhulgas eelvangistuse määramise korral. Selleks sisaldavad need direktiivid konkreetseid menetluslikke tagatisi kahtlustatavatele ja süüdistatavatele, kellelt on võetud vabadus. Direktiivis (EL) 2016/800 on esitatud erisätted laste eelvangistuse tingimuste kohta, et kaitsta nende laste heaolu, kelle suhtes sellist kohtulikku sunnivahendit kohaldatakse. Vaja on täiendada nendes direktiivides ja 2013. aasta soovituses kehtestatud menetlusõiguste nõudeid ning direktiivis (EL) 2016/800 sätestatud asjakohaseid nõudeid eelvangistuses viibivate laste kinnipidamise materiaalsete tingimuste kohta.

(20) Komisjoni eesmärk on ühtlustada ja arendada neid Euroopa Nõukogu raames ning Euroopa Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga kehtestatud miinimumnõudeid. Selleks tuleb anda ülevaade valitud miinimumnõuetest, mis kehtivad eelvangistust kandvate kahtlustatavate ja süüdistatavate menetlusõiguste ning materiaalsete kinnipidamistingimuste suhtes liikmesriikidevahelise kriminaalasjades tehtava õigusalase koostöö peamistes prioriteetsetes valdkondades.

(21) Eelvangistust kandvate kahtlustatavate ja süüdistatavate menetlusõiguste osas tuleks käesolevas soovituses antavates suunistes käsitleda põhinõudeid järgmistes valdkondades: eelvangistuse kasutamine viimase abinõuna ja kinnipidamise alternatiivid, eelvangistuse põhjused, õigusasutuste otsuste tegemisele kehtivad nõuded, eelvangistuse perioodiline läbivaatamine, kahtlustatavate või süüdistatavate ärakuulamine eelvangistuse kohta otsuste tegemiseks, tõhusad õiguskaitsevahendid ja kaebeõigus, eelvangistuse kestus ja eelvangistuses viibitud aja arvestamine lõplikust karistusest mahaarvamiseks.

(22) Materiaalsete kinnipidamistingimuste põhinõuete kohta tuleks anda suuniseid järgmistes valdkondades: majutus, kinnipeetavate paigutamine, hügieeni- ja sanitaartingimused, toitumine, kinnipidamisasutuse kambrivälise kehalise treeningu ja tegevuste kord, töö ja haridus, tervishoid, vägivalla ja väärkohtlemise ennetamine, kontakt välismaailmaga, õigusabi kättesaadavus, taotluste ja kaebuste esitamise kord ning kontroll ja järelevalve. Lisaks tuleks anda suuniseid nende isikute õiguste kaitsmise kohta, kes oleks vabadusekaotuse tõttu eriti haavatavas olukorras, nagu naised, lapsed, puuetega või raskete tervisehäiretega inimesed, LGBTIQ-inimesed ja välisriikide kodanikud, ning vanglates radikaliseerumise ennetamise kohta.

([15]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. oktoobri 2010. aasta direktiiv 2010/64/EL õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses (ELT L 280, 26.10.2010, lk 1).

([16]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet (ELT L 142, 1.6.2012, lk 1).

([17]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2013. aasta direktiiv 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega (ELT L 294, 6.11.2013, lk 1).

([18]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT L 65, 11.3.2016, lk 1).

([19]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/800, mis käsitleb kriminaalmenetluses kahtlustatavate või süüdistatavate laste menetluslikke tagatisi (ELT L 132, 21.5.2016, lk 1).

([20]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/1919, milles käsitletakse tasuta õigusabi andmist kahtlustatavatele ja süüdistatavatele kriminaalmenetluses ning isikutele, kelle üleandmist taotletakse Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses (ELT L 297, 4.11.2016, lk 1).

([21]) ELT C 378, 24.12.2013, lk 8.

(23) Eelvangistust tuleks alati kasutada viimase abinõuna, lähtudes konkreetse juhtumi hindamisest. Kättesaadavaks tuleks teha võimalikult lai valik kinnipidamisega seotud vähem piiravaid alternatiivseid meetmeid (alternatiivsed meetmed) ja neid tuleks alati võimaluse korral kohaldada. Samuti peaksid liikmesriigid tagama, et eelvangistusotsused ei ole diskrimineerivad ning neid ei kohaldata kahtlustatavate ja süüdistatavate suhtes automaatselt teatavate tunnuste, näiteks välisriigi kodakondsuse alusel.

(24) Sobivad materiaalsed kinnipidamistingimused on hädavajalikud, et kaitsta vabaduse kaotanud isikute õigusi ja väärikust ning hoida ära piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise (väärkohtlemise) keelu rikkumisi.

(25) Asjakohaste kinnipidamisnõuete tagamiseks peaksid liikmesriigid tagama igale kinnipeetavale minimaalse isikliku ruumi, mis vastab piinamise tõkestamise Euroopa Komitee soovitustele ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale.

(26) Kui inimeselt võetakse vabadus, toob see kaasa haavatavuse eelkõige vägivalla, väärkohtlemise ja sotsiaalse eraldatuse mõistes. Kinnipeetavate turvalisuse tagamiseks ja ühiskonda taasintegreerumise toetamiseks tuleks nende paigutamisel ja eraldamisel võtta arvesse kinnipidamisrežiimide erinevusi ning vajadust kaitsta eriti haavatavas olukorras olevaid kinnipeetavaid väärkohtlemise eest.

(27) Kinnipidamisrežiimid ei tohiks põhjendamatult piirata kinnipeetavate liikumisvabadust kinnipidamisasutuses ega nende juurdepääsu kehalisele treeningule, väliruumidele, sisukale tegevusele ja sotsiaalsele suhtlusele, et võimaldada neil säilitada füüsiline ja vaimne tervis ning soodustada nende taasintegreerumist ühiskonda.

(28) Kinnipeetutel, kelle suhtes on kinnipidamises viibimise ajal toime pandud kuritegu, on sageli piiratud juurdepääs õigusemõistmisele, hoolimata riikide kohustusest tagada tõhusad õiguskaitsevahendid juhtudel, kui kinnipeetute õigusi on rikutud. Kooskõlas ohvrite õigusi käsitleva ELi strateegia (2020–2025) eesmärkidega soovitatakse liikmesriikidel tagada kinnipeetavate õiguste rikkumise korral tõhusad õiguskaitsevahendid ning kaitse- ja toetusmeetmed. Õigusabi ning taotluste ja kaebuste esitamise mehhanismid peaksid olema kergesti juurdepääsetavad, konfidentsiaalsed ja tõhusad.

(29) Liikmesriigid peaksid arvesse võtma teatavate kinnipeetavate rühmade, sealhulgas naiste, laste, eakate, puuetega või raskete tervisehäiretega inimeste, LGBTIQ-inimeste, rassilise või etnilise vähemuse taustaga isikute ja välisriikide kodanike erivajadusi kõigis nende kinnipidamisega seotud otsustes. Eelkõige lapse kinnipidamise korral tuleb esikohale seada lapse huvide kaitse.

(30) Seoses terroristidest ja vägivaldsetest ekstremistidest õigusrikkujatega peaksid liikmesriigid võtma tulemuslikke meetmeid, et ennetada radikaliseerumist vanglates ning rakendada rehabilitatsiooni ja taasintegreerimise strateegiaid, võttes arvesse ohtu, mida kujutavad endast terroristidest ja vägivaldsetest ekstremistidest õigusrikkujad või vanglas viibimise ajal radikaliseerunud õigusrikkujad, ning asjaolu, et paljud neist vabastatakse lühikese aja jooksul.

(31) Käesolevas soovituses esitatakse vaid ülevaade valitud nõuetest ning seda tuleks käsitleda koos Euroopa Nõukogu nõuetes sätestatud üksikasjalikumate suuniste ning Euroopa Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga, ilma et see piiraks nende kohaldamist. See ei piira kehtiva liidu õiguse kohaldamist ega edasiarendamist. See ei piira ka liidu õiguse autoriteetseid tõlgendusi, mille võib anda Euroopa Liidu Kohus.

(32) Käesolev soovitus peaks hõlbustama Euroopa vahistamismääruste täitmist vastavalt raamotsusele 2002/584/JSK ning kohtuotsuste tunnustamist ja karistuste täitmisele pööramist vastavalt nõukogu raamotsusele 2008/909/JSK ([22]) vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed.

([22]) Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/909/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil (ELT L 327, 5.12.2008, lk 27).

(33) Käesolevas soovituses austatakse ja toetatakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhiõigusi. Eelkõige püütakse selle soovitusega edendada inimväärikuse austamist, õigust vabadusele, õigust perekonnaelule, lapse õigusi, õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele ning süütuse presumptsiooni ja kaitseõigust.

(34) Soovituses esitatud viiteid asjakohastele meetmetele, mis aitavad tagada puuetega inimestele tõhusa juurdepääsu õigusemõistmisele, tuleks lugeda koos õiguste ja kohustustega, mis tulenevad ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonist, mille osalised on Euroopa Liit ja kõik selle liikmesriigid. Kui puuetega inimestelt võetakse kriminaalmenetluse käigus vabadus, peab neil olema ka teistega võrdsetel alustel õigus tagatistele kooskõlas rahvusvahelise inimõigustealase õigusega ning neid tuleb kohelda vastavalt ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni eesmärkidele ja põhimõtetele, sealhulgas arvestades mõistlikkuse piires nende erivajadustega ja tagades ligipääsetavuse,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA SOOVITUSE:

SOOVITUSE EESMÄRK

(1) Käesolevas soovituses esitatakse liikmesriikidele suunised tulemuslike, asjakohaste ja proportsionaalsete meetmete võtmiseks, et tugevdada kriminaalmenetluses kõigi vabaduse kaotanud kahtlustatavate ja süüdistatavate õigusi seoses eelvangistust kandvate isikute menetlusõiguste ning materiaalsete kinnipidamistingimustega, et vabaduse kaotanud isikuid koheldaks väärikalt, kaitstaks nende põhiõigusi ja neilt võetaks vabadus ainult viimase abinõuna.

(2) Soovitusse on koondatud nõuded, mis on sätestatud kehtiva poliitika alusel liikmesriikide, liidu ja rahvusvahelisel tasandil kriminaalasjade menetlemise tulemusel vabaduse kaotanud isikute õiguste kohta ning mis on kriminaalasjades liikmesriikide vahel tehtavas õigusalases koostöös väga tähtsad.

(3) Liikmesriigid võivad käesolevas soovituses sätestatud suuniseid laiendada, et tagada kaitse kõrgem tase. Kaitse kõrgem tase ei tohiks olla takistuseks kohtuotsuste vastastikusele tunnustamisele, mille hõlbustamiseks on käesolevad suunised kavandatud. Kaitse tase ei tohiks kunagi langeda allapoole nõuetest, mis on sätestatud hartas või inimõiguste konventsioonis, nagu seda on oma kohtupraktikas tõlgendanud Euroopa Kohus ja Euroopa Inimõiguste Kohus.

MÕISTED

(4) Käesolevas soovituses tähendab termin „eelvangistus“ kahtlustatava või süüdistatava kinnipidamist kriminaalmenetluses, mille on määranud õigusasutus enne süüdimõistmist. See ei tohiks hõlmata esialgset vabaduse võtmist politsei- või õiguskaitseametniku (või mõne muu vastava volitusega ametniku) poolt kahtlustatava või süüdistatava ülekuulamise või julgeoleku tagamise eesmärgil, kuni on tehtud otsus eelvangistuse kohta.

(5) Käesolevas soovituses tähendab termin „alternatiivsed meetmed“ vähem piiravaid meetmeid, mis on alternatiiv kinnipidamisele.

(6) Käesolevas soovituses tähendab termin „kinnipeetav“ isikuid, kellelt on võetud vabadus eelvangistuses, ning vanglakaristust kandvaid süüdimõistetuid. Termin „kinnipidamisasutus“ tähendab vanglat või muud käesolevas soovituses määratletud kinnipidamisasutust.

(7) Käesolevas soovituses tähendab termin „laps“ alla 18aastast isikut.

(8) Käesolevas soovituses tähendab termin „noor täiskasvanu“ isikut, kes on vanem kui 18aastane ja noorem kui 21aastane.

(9) Käesolevas soovituses tähendab termin „puuetega inimesed“ ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 1 kohaselt isikuid, kellel on pikaajaline füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline kahjustus, mis koostoimel mitmesuguste takistustega võib tõkestada nende täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.

ÜLDPÕHIMÕTTED

(10) Liikmesriigid peaksid kasutama eelvangistust üksnes viimase abinõuna. Kinnipidamisele tuleks eelistada alternatiivseid meetmeid, eriti kui süüteo eest karistatakse vaid lühikese vangistusega või kui õigusrikkuja on laps.

(11) Liikmesriigid peaksid tagama, et kinnipeetavaid koheldakse lugupidavalt ja väärikalt ning kooskõlas vastavate inimõigustega seotud kohustustega, sealhulgas piinamise ning ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeluga, mis on sätestatud Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklis 3 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 4.

(12) Liikmesriikidel soovitatakse korraldada kinnipidamine viisil, mis hõlbustab kinnipeetavate taasintegreerumist ühiskonda, et vältida kuritegude korduvust.

(13) Liikmesriigid peaksid käesolevat soovitust kohaldama alati samal viisil, olenemata näiteks inimeste rassilisest või etnilisest päritolust, nahavärvist, soost, vanusest, puudest, seksuaalsest sättumusest, keelest, usutunnistusest, poliitilistest või muudest vaadetest, rahvuslikust või sotsiaalsest päritolust, varast, sünnist või muust staatusest.

MIINIMUMNÕUDED EELVANGISTUST KANDVATE KAHTLUSTATAVATE JA SÜÜDISTATAVATE MENETLUSÕIGUSTELE

Eelvangistus kui viimane abinõu ning kinnipidamise alternatiivid

(14) Liikmesriigid peaksid määrama eelvangistuse ainult siis, kui see on rangelt vajalik, ja viimase abinõuna, võttes nõuetekohaselt arvesse iga üksikjuhtumi konkreetseid asjaolusid. Seetõttu peaksid liikmesriigid võimaluse korral kohaldama alternatiivseid meetmeid.

(15) Liikmesriigid peaksid rakendama vabaduses viibimise eeldust. Liikmesriigid peaksid nõudma, et pädevad riigiasutused oleksid kohustatud tõendama eelvangistuse määramise vajalikkust.

(16) Eelvangistuse nõuetevastase kasutamise vältimiseks peaksid liikmesriigid tegema kättesaadavaks võimalikult laia valiku alternatiivseid meetmeid, näiteks need, mida on mainitud nõukogu raamotsuses 2009/829/JSK ([23]) vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta järelevalvemeetmete rakendamise otsuste kui kohtueelse kinnipidamisega seotud alternatiivse võimaluse suhtes.

(17) Meetmed võivad hõlmata järgmist: a) kohustus ilmuda nõudmise korral õigusasutusse, mitte sekkuda õigusemõistmisesse ja mitte käituda teataval viisil, sealhulgas kutsealal tegutsedes või konkreetsel töökohal töötades; b) kohustus ilmuda iga päev või perioodiliselt õigusasutusse, politseisse või muusse asutusse; c) kohustus nõustuda õigusasutuse määratud ameti järelevalvega; d) kohustus nõustuda elektroonilise järelevalvega; e) kohustus elada kindlaksmääratud aadressil, koos tingimustega seal veedetavate tundide arvu kohta või ilma; f) keeld ilma loata

([23]) Nõukogu 23. oktoobri 2009. aasta raamotsus 2009/829/JSK Euroopa Liidu liikmesriikides vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta järelevalvemeetmete rakendamise otsuste kui kohtueelse kinnipidamisega seotud alternatiivse võimaluse suhtes (ELT L 294, 11.11.2009, lk 20).

teatavatest kohtadest või piirkondadest lahkuda või teatavaid kohti või piirkondi külastada; g) keeld ilma loata kindlaksmääratud isikutega kohtuda; h) kohustus loovutada passid või muud isikut tõendavad dokumendid ning i) kohustus anda või tagada rahalised või muud tagatised eelseisva kohtuistungi toimumiseks.

(18) Liikmesriigid peaksid ka nõudma, et kui vabastamise tingimus on rahaline tagatis, peab summa suurus olema kooskõlas kahtlustatava või süüdistatava vahenditega.

Mõistlik kahtlus ja eelvangistuse määramise alused

(19) Liikmesriigid peaksid määrama eelvangistuse üksnes siis, kui konkreetse juhtumi põhjalikul hindamisel tekib mõistlik kahtlus, et kahtlustatav on kõnealuse süüteo toime pannud. Samuti peaksid liikmesriigid kasutama eelvangistuse õiguslike alustena vaid järgmist: a) põgenemise risk; b) süüteo kordumise risk; c) risk, et kahtlustatav või süüdistatav sekkub õigusemõistmisesse, või d) avaliku korra ohustamise risk.

(20) Liikmesriigid peaksid tagama, et riski kindlaksmääramisel lähtutakse juhtumi individuaalsetest asjaoludest, kuid erilist tähelepanu tuleks pöörata järgmisele: a) väidetava süüteo laad ja raskus; b) süüdimõistmisega tõenäoliselt kaasnev karistus; c) kahtlustatava vanus, tervis, iseloom, varasemad süüdimõistmised ning isiklikud ja sotsiaalsed asjaolud, eelkõige tema kogukondlikud sidemed, ning d) kahtlustatava käitumine, eelkõige see, kuidas ta on täitnud talle varasemate kriminaalmenetluste raames määratud kohustusi. Asjaolu, et kahtlustatav ei ole selle riigi kodanik või tal ei ole muid sidemeid selle riigiga, kus süütegu eeldatavasti toime pandi, ei ole iseenesest põgenemisohu järeldamiseks piisav.

(21) Liikmesriikidel soovitatakse kasutada eelvangistust ainult nende süütegude korral, mille eest määratav vabadusekaotuslik karistus on vähemalt üks aasta.

Eelvangistusotsuste õiguslik põhjendamine

(22) Liikmesriigid peaksid tagama, et kõik õigusasutuste otsused eelvangistuse määramise või pikendamise või alternatiivsete meetmete võtmise kohta on nõuetekohaselt põhjendatud ja õigustatud ning nendes viidatakse kahtlustatava või süüdistatava konkreetsele olukorrale, mis annab aluse tema kinnipidamiseks. Kõnealusele isikule tuleks esitada otsuse koopia, mis peaks sisaldama ka põhjuseid, miks eelvangistuse alternatiive ei peeta asjakohaseks.

Eelvangistuse perioodiline läbivaatamine

(23) Liikmesriigid peaksid tagama, et õigusasutus vaatab korrapäraselt läbi, kas kahtlustatava või süüdistatava eelvangistuse alused kehtivad endiselt. Niipea kui isiku kinnipidamise aluste kehtivus lõppeb, peaksid liikmesriigid tagama, et kahtlustatav või süüdistatav vabastatakse põhjendamatu viivituseta.

(24) Liikmesriigid peaksid lubama eelvangistusotsuste perioodilise läbivaatamise algatamist kahtlustatava või süüdistatava või *ex officio* õigusasutuse taotlusel.

(25) Liikmesriigid peaksid põhimõtteliselt kehtestama läbivaatamiste vaheliseks ajaks kuni üks kuu, välja arvatud juhtudel, kui kahtlustataval või süüdistataval on õigus esitada igal ajal vabastamistaotlus ja saada selle taotluse kohta ilma põhjendamatu viivituseta otsus.

Kahtlustatava või süüdistatava ärakuulamine

(26) Liikmesriigid peaksid tagama, et enne, kui pädev õigusasutus teeb otsuse eelvangistuse kohta, kuulatakse kahtlustatav või süüdistatav ära kas isiklikult või esindaja kaudu suulisel istungil võistlevas menetluses. Liikmesriigid peaksid tagama, et eelvangistusotsused tehakse põhjendamatu viivituseta.

(27) Liikmesriigid peaksid kaitsma kahtlustatava või süüdistatava õigust kohtulikule arutamisele mõistliku aja jooksul. Eelkõige peaksid liikmesriigid tagama, et eelvangistuse määramise juhtumeid käsitletakse kiiremas korras ja nõuetekohase hoolsusega.

Tõhusad õiguskaitsevahendid ja kaebeõigus

(28) Liikmesriigid peaksid tagama, et kahtlustataval või süüdistataval, kellelt on võetud vabadus, on võimalus pöörduda kohtusse, mis on pädev kontrollima isiku kinnipidamise seaduslikkust ja andma vajadusel korralduse tema vabastamiseks.

(29) Liikmesriigid peaksid andma kahtlustatavatele ja süüdistatavatele, kelle suhtes on tehtud eelvangistusotsus, õiguse see otsus edasi kaevata ja teavitama neid sellest õigusest otsuse tegemisel.

Eelvangistuse kestus

(30) Liikmesriigid peaksid tagama, et eelvangistuse kestus ei ületa asjaomase süüteo eest määratavat karistust ega ole selle suhtes ebaproportsionaalne.

(31) Liikmesriigid peaksid tagama, et määratud eelvangistuse kestus ei läheks vastuollu kinnipeetava õigusega kohtumõistmisele mõistliku aja jooksul.

(32) Liikmesriigid peaksid eelvangistuses viibivate isikute juhtumeid menetlema eelisjärjekorras.

Eelvangistuses viibitud aja mahaarvamine lõplikust karistusest

(33) Liikmesriigid peaksid määratud vangistuse kestusest maha arvama süüdimõistmisele eelneva eelvangistuse perioodi, kaasa arvatud juhul, kui see viidi täide alternatiivsete meetmetega.

MATERIAALSETE KINNIPIDAMISTINGIMUSTE MIINIMUMNÕUDED

Majutus

(34) Liikmesriigid peaksid määrama igale kinnipeetavale minimaalse pindala, mis on vähemalt 6 m^2 ühekohalistes kambrites ja 4 m^2 mitmekohalistes kambrites. Liikmesriigid peaksid tagama, et iga kinnipeetava isikliku ruumi absoluutne alampiir, sealhulgas mitmekohalises kambris, on vähemalt 3 m^2 kinnipeetava kohta. Kui kinnipeetava isikliku ruumi pindala on alla 3 m^2, siis on alust arvata, et rikutakse Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 3. Ruumi arvutamisel tuleks arvestada mööbliga hõivatud pinda, kuid mitte sanitaarruumide pinda.

(35) Liikmesriigid peaksid tagama, et kinnipeetava ruumi absoluutse minimaalse pindala 3 m^2 erandlikku vähendamist esineb ainult lühikese aja vältel, harva ja väikeses ulatuses ning seejuures on kinnipeetavale tagatud piisav liikumisvabadus väljaspool kambrit ja nõuetekohane kambriväline tegevus. Lisaks peaksid liikmesriigid tagama, et sellistel juhtudel on asutuses üldised kinnipidamistingimused nõuetekohased ja et asjaomase isiku kinnipidamistingimused ei hõlma muid raskendavaid asjaolusid, näiteks muid puudusi kambrite või sanitaarruumide minimaalsetes struktuurinõuetes.

(36) Liikmesriigid peaksid tagama kinnipeetavatele päevavalguse ja värske õhu nende kambrites.

Paigutamine

(37) Liikmesriikidel soovitatakse paigutada kinnipeetavad võimaluse korral kinnipidamisasutusesse, mis asub nende kodu lähedal või muus nende sotsiaalseks rehabilitatsiooniks sobivas kohas; seda tuleks kindlasti teha laste puhul.

(38) Liikmesriigid peaksid tagama, et kohtueelselt vahistatuid hoitakse süüdimõistetud kinnipeetavatest eraldi. Naisi tuleks hoida meestest eraldi. Lapsi ei tohiks kinni pidada koos täiskasvanutega, välja arvatud juhul, kui leitakse, et see on lapse parimates huvides.

(39) Kui kinnipeetav laps saab 18aastaseks ja alla 21aastaste noorte täiskasvanute puhul, kui see on asjakohane, peaksid liikmesriigid ette nägema võimaluse hoida isikut põhjendatud juhul jätkuvalt teistest täiskasvanud kinnipeetavatest lahus, võttes arvesse asjaomase isiku olukorda ning tingimusel, et see on kooskõlas isikuga koos kinnipeetavate laste parimate huvidega.

Hügieeni- ja sanitaartingimused

(40) Liikmesriigid peaksid tagama, et sanitaarruumid on kogu aeg juurdepääsetavad ja et need on kinnipeetavate jaoks piisavalt privaatsed, nii et tagatud on tegelik struktuuriline eraldatus mitmekohaliste kambrite eluruumidest.

(41) Liikmesriigid peaksid kehtestama tulemuslikud meetmed heade hügieeninõuete järgimiseks desinfitseerimise ja fumigeerimise abil. Lisaks peaksid liikmesriigid tagama, et kinnipeetavatele antakse põhilised hügieenitooted, sealhulgas hügieenisidemed, ning et kambrites on olemas soe voolav vesi.

(42) Liikmesriigid peaksid varustama kinnipeetavaid nõuetekohaste puhaste riiete ja voodipesuga ning nende esemete puhastamiseks ettenähtud vahenditega.

Toit

(43) Liikmesriigid peaksid tagama, et toitu antakse piisavas koguses ja see on piisavalt kvaliteetne, et rahuldada kinnipeetavate toiduvajadus, ning et toit valmistatakse ja serveeritakse hügieenilistes tingimustes. Lisaks peaksid liikmesriigid tagama, et kinnipeetavatele on alati kättesaadav puhas joogivesi.

(44) Liikmesriigid peaksid tagama kinnipeetavatele toitainerikka toidu, võttes arvesse nende vanust, puuet, tervist, füüsilist seisundit, usku, kultuuri ja töö laadi.

Väljaspool kambrit ja õues veedetav aeg

(45) Liikmesriigid peaksid lubama kinnipeetavatel treenida vabas õhus vähemalt ühe tunni päevas ning tagama selleks avarad ja sobivad rajatised ja varustuse.

(46) Liikmesriigid peaksid võimaldama kinnipeetavatel veeta mõistliku aja väljaspool oma kambrit, et tegeleda töö, hariduse ja harrastustega, mis on vajalik piisaval tasemel inimestevaheliseks suhtluseks ja sotsiaalseks läbikäimiseks. Selleks et hoida ära piinamise ning ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keelu rikkumist, peaksid liikmesriigid tagama, et kõik erandid sellest reeglist seoses julgeoleku erikorra ja -meetmetega, sealhulgas üksikvangistus, on vajalikud ja proportsionaalsed.

Kinnipeetavate töö ja haridus nende ühiskonda taasintegreerumise toetamiseks

(47) Liikmesriigid peaksid investeerima kinnipeetavate sotsiaalsesse rehabilitatsiooni, võttes arvesse nende individuaalseid vajadusi. Selleks peaksid liikmesriigid püüdma tagada neile kasulikku tasustatud tööd. Selleks et toetada kinnipeetavate edukat taasintegreerumist ühiskonda ja tööturule, peaksid liikmesriigid eelistama tööd, mis hõlmab kutseõpet.

(48) Selleks et aidata kinnipeetavatel valmistuda vabanemiseks ja soodustada nende taasintegreerumist ühiskonda, peaksid liikmesriigid tagama, et kõigil kinnipeetavatel on juurdepääs turvalistele, kaasavatele ja kättesaadavatele hariduspro-grammidele (sealhulgas kaugõppele), mis vastavad nende individuaalsetele vajadustele, võttes samas arvesse nende püüdlusi.

Tervishoid

(49) Liikmesriigid peaksid tagama, et kinnipeetavatel on õigel ajal juurdepääs meditsiinilisele, sealhulgas psühholoogilisele abile, mida nad vajavad oma füüsilise ja vaimse tervise hoidmiseks. Selleks peaksid liikmesriigid tagama, et kinnipidamisasutustes pakutavad tervishoiuteenused vastavad samadele nõuetele kui riikliku tervishoiusüsteemi teenused, kaasa arvatud psühhiaatrilise ravi valdkonnas.

(50) Liikmesriigid peaksid pakkuma regulaarset meditsiinilist järelevalvet ning edendama vaktsineerimis- ja tervisekontrolli programme (sealhulgas nakkushaiguste (HIV, B- ja C-hepatiit, tuberkuloos ja suguhaigused) ja mittenakkushaiguste (eriti vähi sõeluuringud) valdkonnas), millele järgneb diagnoos ja vajaduse korral ravi. Terviseõpetusprogrammid võivad aidata kaasa sõeluuringutes osalemise määra ja tervisealase teadlikkuse suurendamisele. Eelkõige peaksid liikmesriigid tagama, et erilist tähelepanu pööratakse uimastisõltuvusega kinnipeetavate ravile, nakkushaiguste ennetamisele ja ravile, vaimsele tervisele ning enesetappude ennetamisele.

(51) Liikmesriigid peaksid nõudma, et vabadusekaotuse perioodi alguses ja iga kord pärast isiku üleviimist tehtaks põhjendamatu viivituseta alati tervisekontroll.

Vägivalla ja väärkohtlemise ennetamine

(52) Liikmesriigid peaksid võtma kõik mõistlikud meetmed kinnipeetavate ohutuse tagamiseks ning igasuguse piinamise või väärkohtlemise ärahoidmiseks. Eelkõige peaksid liikmesriigid võtma kõik mõistlikud meetmed tagamaks, et kinnipeetavad ei langeks kinnipidamisasutuse personali vägivalla või väärkohtlemise ohvriks ning et austataks nende inimväärikust. Samuti peaksid liikmesriigid nõudma, et kinnipidamisasutuste töötajad ja kõik pädevad asutused kaitseksid kinnipeetavaid teiste kinnipeetavate vägivalla või väärkohtlemise eest.

(53) Liikmesriigid peaksid tagama, et selle üle tehtaks järelevalvet, kuidas kinnipidamisasutuste töötajad seda hoolsuskohustust täidavad, samuti iga kord, kui nad jõudu kasutavad.

Kontakt välismaailmaga

(54) Liikmesriigid peaksid lubama kinnipeetavaid külastada nende perel ja teistel isikutel, näiteks nende esindajatel, sotsiaaltöötajatel ja arstidel. Samuti peaksid liikmesriigid võimaldama kinnipeetavatel selliste isikutega vabalt suhelda kirja teel ja nii sageli kui võimalik telefoni teel või muude sidevahendite kaudu, sealhulgas puuetega inimeste jaoks mõeldud alternatiivsete sidevahendite kaudu.

(55) Liikmesriigid peaksid tagama sobivad vahendid perekülastuste korraldamiseks lapsesõbralikes tingimustes, mis on kooskõlas turvanõuetega, kuid ei ole lastele nii traumeerivad. Sellised perekülastused peaksid tagama pereliikmete vahel regulaarse ja tähendusrikka kontakti säilimise.

(56) Liikmesriigid peaksid kaaluma suhtlemise võimaldamist digivahendite, näiteks videokõnede kaudu, et muu hulgas võimaldada kinnipeetavatel säilitada kontakt oma perega, kandideerida tööle, osaleda koolitustel või otsida vabanemiseks valmistudes elukohta.

(57) Liikmesriigid peaksid tagama, et kui kinnipeetavatel on välismaailmaga suhtlemine erandkorras keelatud, on selline piirav meede rangelt vajalik ja proportsionaalne ning seda ei kohaldata pikema aja jooksul.

Õigusabi

(58) Liikmesriigid peaksid tagama kinnipeetavatele tõhusa juurdepääsu juristi abile.

(59) Liikmesriigid peaksid austama kinnipeetavate ja nende õigusnõustajate vaheliste kohtumiste ja muude suhtlusviiside, sealhulgas õigusalase kirjavahetuse konfidentsiaalsust.

(60) Liikmesriigid peaksid võimaldama kinnipeetavatel tutvuda kohtumenetlusega seotud dokumentidega või lubama neil neid dokumente enda valduses hoida.

Taotlused ja kaebused

(61) Liikmesriigid peaksid tagama, et kõiki kinnipeetavaid teavitatakse selgel viisil konkreetselt nende kinnipidamisasutuses kohaldatavatest eeskirjadest.

(62) Liikmesriigid peaksid soodustama tõhusat juurdepääsu menetlusele, mis võimaldab kinnipeetavatel ametlikult vaidlustada kinnipidamisasutuses viibimisega seotud aspekte. Eelkõige peaksid liikmesriigid tagama, et kinnipeetavatel on võimalik oma kohtlemise kohta vabalt esitada konfidentsiaalseid taotlusi ja kaebusi sise- ja välismehhanismide kaudu.

(63) Liikmesriigid peaksid tagama, et kinnipeetavate kaebusi käsitleb viivitamata ja hoolsalt sõltumatu asutus või kohus, mis on volitatud määrama abimeetmeid, eelkõige meetmeid piinamise või ebainimliku või alandava kohtlemise lõpetamiseks.

Erimeetmed naistele ja tüdrukutele

(64) Kui liikmesriigid teevad otsuseid, mis mõjutavad naiste ja tüdrukute kinnipidamisega seotud aspekte, peaksid nad võtma arvesse naistele ja tüdrukutele omaseid füüsilisi, kutsealaseid, sotsiaalseid ja psühholoogilisi vajadusi ning sanitaar- ja tervishoiunõudeid.

(65) Liikmesriigid peaksid lubama kinnipeetavatel sünnitada väljaspool kinnipidamisasutust asuvas haiglas. Kui laps sünnib siiski kinnipidamisasutuses, peaksid liikmesriigid korraldama kogu vajaliku toetuse ja vahendid, et kaitsta ema ja lapse vahelist sidet ning nende füüsilist ja vaimset heaolu; see peab hõlmama nõuetekohast sünnituseelset ja -järgset tervishoidu.

(66) Liikmesriigid peaksid lubama kinnipeetavate väikelastel viibida oma vanemaga kinnipidamisasutuses laste parimatele huvidele vastaval määral. Liikmesriigid peaksid pakkuma vastavaid majutusvõimalusi ja võtma kõik mõistlikud lapsesõbralikud meetmed, et tagada karistuse täideviimise ajal sellest mõjutatud laste tervis ja heaolu.

Erimeetmed välismaalastele

(67) Liikmesriigid peaksid tagama, et välismaalastel ja teistel keeleliste erivajadustega kinnipeetavatel on neile arusaadavas keeles mõistlik juurdepääs professionaalsele tõlgile ja tõlkijale.

(68) Liikmesriigid peaksid tagama, et välismaalasi teavitatakse põhjendamatu viivituseta nende õigusest taotleda kontakti oma kodakondsusriigi diplomaatilise või konsulaarteenistusega ning neile võimaldatakse mõistlikud vahendid nende teenistustega suhtlemiseks.

(69) Liikmesriigid peaksid tagama õigusabi puudutava teabe andmise.

(70) Liikmesriigid peaksid tagama, et välismaalasi teavitatakse võimalusest taotleda nende karistuse täideviimise või vabadusekaotuseta kohtueelsete järelevalvemeetmete üleviimist nende kodakondsusriiki või alalise elukoha riiki, näiteks vastavalt raamotsusele 2008/909/JSK ning raamotsusele 2009/829/JSK.

Erimeetmed lastele ja noortele täiskasvanutele

(71) Liikmesriigid peaksid tagama, et kõigis laste kinnipidamisega seotud küsimustes on esmatähtsad laste huvid ning et laste kinnipidamise aspekte mõjutavate otsuste tegemisel võetakse arvesse laste konkreetseid õigusi ja vajadusi.

(72) Liikmesriigid peaksid kehtestama laste jaoks nõuetekohase ja mitut valdkonda hõlmava kinnipidamisrežiimi, mis tagab ja säilitab nende tervise ning nende füüsilise, vaimse ja emotsionaalse arengu, õiguse haridusele ja koolitusele, selle, et nende õigust perekonnaelule kasutatakse tulemuslikult ja korrapäraselt, ning nende juurdepääsu programmidele, mis soodustavad nende taasintegreerumist ühiskonda.

(73) Distsiplinaarmeetmete, sealhulgas üksikvangistuse, piirangute või jõu kasutamine peab olema rangelt vajalik ja proportsionaalne.

(74) Liikmesriikidel soovitatakse kohaldada alla 21aastaste noorte õigusrikkujate suhtes alaealiste kinnipidamisrežiimi.

Erimeetmed puuetega või raskete tervisehäiretega inimestele

(75) Liikmesriigid peaksid tagama puuetega inimestele või muudele raskete tervisehäiretega inimestele nende erivajadustele vastava nõuetekohase hoolduse, mis on võrreldav riiklikus tervishoiusüsteemis pakutavaga. Eelkõige peaksid liikmesriigid tagama, et isikud, kellel on diagnoositud vaimse tervise häire, saavad eriarstiabi, vajaduse korral eriasutuses või kinnipidamisasutuse eriosakonnas meditsiinilise järelevalve all, ning et kinnipeetavatele tagatakse vabastamiseks valmistumisel vajaduse korral tervishoiuteenuste jätkumine.

(76) Materiaalsete kinnipidamistingimuste ja kinnipidamisrežiimide valdkonnas peaksid liikmesriigid pöörama erilist tähelepanu puuetega või raskete tervisehäiretega kinnipeetavate vajaduste rahuldamisele ja neile juurdepääsetavuse tagamisele. See peaks hõlmama sellistele kinnipeetavatele sobiva tegevuse pakkumist.

Erimeetmed teiste erivajadustega või haavatavate kinnipeetavate kaitsmiseks

(77) Liikmesriigid peaksid tagama, et kinnipidamine ei süvenda isikute tõrjutust nende seksuaalse sättumuse, rassilise või etnilise päritolu, usuliste veendumuste tõttu või muudel põhjustel.

(78) Liikmesriigid peaksid võtma kõik mõistlikud meetmed, et hoida ära kinnipidamisasutuse töötajate või teiste kinnipeetavate toime pandav vägivald isikute suhtes või isikute muu väärkohtlemine, nagu füüsiline, vaimne või seksuaalne väärkohtlemine, nende seksuaalse sättumuse, rassilise või etnilise päritolu või usuliste veendumuste tõttu või muudel põhjustel. Liikmesriigid peaksid tagama, et sellise vägivalla või väärkohtlemise ohu korral kohaldatakse erikaitsemeetmeid.

Kontroll ja järelevalve

(79) Liikmesriigid peaksid hõlbustama sõltumatu asutuse tehtavaid korrapäraseid kontrolle, mille eesmärk on hinnata, kas kinnipidamisasutusi juhitakse liikmesriigi ja rahvusvahelise õiguse nõuete kohaselt. Eelkõige peaksid liikmesriigid võimaldama takistusteta juurdepääsu piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise komiteele ning riikide ennetusasutuste võrgustikule.

(80) Liikmesriigid peaksid andma oma riigi parlamendiliikmetele juurdepääsu kinnipidamisasutustele ja neil soovitatakse anda sama juurdepääs ka Euroopa Parlamendi liikmetele.

(81) Ühtlasi peaksid liikmesriigid kaaluma võimalust korraldada kohtunike, prokuröride ja kaitseadvokaatide õigusalase koolituse raames korrapäraseid külastusi kinnipidamisasutustesse ja muudesse kinnipidamiskeskustesse.

Erimeetmed vanglates toimuva radikaliseerumise vastu

(82) Liikmesriikidel soovitatakse teha esialgne riskihindamine, et määrata kindlaks asjakohane kinnipidamisrežiim, mida kohaldada kinnipeetavate suhtes, keda kahtlustatakse terroristlikes ja vägivaldsetes äärmuslikes kuritegudes või kes on sellises kuriteos süüdi mõistetud.

(83) Riskihindamise alusel võidakse need kinnipeetavad paigutada kokku terroristidest kinnipeetavatele ette nähtud eriosakonda või hajutada nad teiste kinnipeetavate sekka. Viimasel juhul peaksid liikmesriigid ära hoidma selliste isikute otsekontakti eriti haavatavate kinnipeetavatega.

(84) Liikmesriigid peaksid tagama, et vangla juhtkond teeb korrapäraselt täiendavaid riskihindamisi (terroristlikes ja vägivaldsetes äärmuslikes kuritegudes kahtlustatavate ja süüdimõistetute kinnipidamise alguses, kinnipidamise ajal ja enne nende vabastamist).

(85) Liikmesriikidel soovitatakse korraldada kõigile töötajatele mõeldud üldisi teadlikkuse parandamise koolitusi ja eritöötajate koolitusi, et radikaliseerumise märke varakult märgata. Samuti peaksid liikmesriigid kaaluma piisaval arvul hästi koolitatud ja erinevaid religioone esindavate vanglakaplanite palkamist.

(86) Liikmesriigid peaksid rakendama meetmeid, millega nähakse ette vangla rehabilitatsiooni-, deradikaliseerimis- ja vabastamisprogrammid, et vabastamiseks ette valmistada, ning vabastamisjärgsed programmid, et toetada terroristlike ja vägivaldsete äärmuslike kuritegude eest süüdi mõistetud kinnipeetavate taasintegreerumist ühiskonda.

JÄRELEVALVE

(87) Liikmesriigid peaksid teavitama komisjoni käesoleva soovituse järelmeetmetest 18 kuu jooksul pärast selle vastuvõtmist. Saadud teabe põhjal peaks komisjon liikmesriikide võetud meetmeid jälgima ja hindama ning esitama aruande Euroopa Parlamendile ja nõukogule 24 kuu jooksul pärast soovituse vastuvõtmist.

Brüssel, 8. detsember 2022

komisjoni nimel
komisjoni liige
Didier REYNDERS